

Омельяненко В. В.

аспірант

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, Україна

Проблеми та перспективи сучасної юридичної освіти

Поняття «вища правнича освіта» в усі часи наповнювалось глибоким змістом: верховенство права, дотримання законодавства, захист прав і свобод людини, відповідальність, моральна свідомість, правнича деонтологія, професійна етика й культура тощо. Однак сьогодні, на жаль, в епоху складних викликів перед суспільством, правнича освіта не тільки не посилює власні позиції, а навпаки швидко їх ослаблює. Аналізуючи ситуацію крізь призму сьогодення, варто звернути увагу на те, що наразі в Україні стрімко зріс попит на юридичну освіту, «гонитва» закладів вищої освіти (їх кількість нараховується близько двохста) юридичного спрямування реально призвела до споживацтва, втрачаючи якість елітної правничої освіти.

На думку учених, діалектика здобутого у системі правничої освіти, і нового, детермінованого суспільними змінами, полягає у трансформації визначальної ідеологічно-філософської, ціннісно-орієнтаційної парадигми професійної підготовки майбутніх бакалаврів з правознавства, епіцентром якої має бути високоякісна, етико правнича освіта на засадах справедливості, порядності і чесності. Отже, співвіднесення в правничій освіті одночасно інваріантного та прогресивного є тим фундаментальним вектором осмислення проблеми оновлення теорії та практики юридичної науки.

Зміна соціального замовлення суспільства негайно вимагає і кардинальної зміни пріоритетних цілей фахової підготовки майбутніх правників. Йдеться про те, що «усі особи, які отримують доступ до професії судді, адвоката, прокурора є випускниками українських правничих шкіл, водночас, зміст юридичних дисциплін, що їх викладають у правничих школах України, методика їх викладання, юридична наука, а також адміністрування цих шкіл та університетів в цілому повільно зазнають якісних змін та залишаються

успадкуванням радянської системи юридичної освіти, відповідно до якої юрист сприймається, як особа, покликана служити державі, – а не гарантувати, утверджувати і захищати права людини або забезпечувати ефективно публічне обвинувачення. Таким чином, формуючи законодавче поле для діяльності юридичних інститутів відповідно до європейських стандартів держава не отримує фахівців, спроможних впроваджувати нові закони заради утвердження та захисту прав людини [4, с. 3].

Цінність для нашої роботи мають розробки В. Сущенка, з питань реформування юридичної освіти і науки в Україні в контексті приєднання України до об'єднаних процесів європейського науково-освітнього простору. Так, дослідник наголошує: «Вкрай низький рівень правової культури і правової свідомості народу та передусім його політичної еліти, а також існуючі проблеми в розбудові традиційних напрямів юридичної науки і практики, особливо таких, як: функціонування судової гілки державної влади, реформування так званої «правоохоронної і правозастосовчої» діяльності. Тому саме тепер постає нагальна потреба в підготовці фахівців-правознавців, які б одночасно мали ґрунтовні знання як із суто правничих наук, так і з тих, що віддзеркалюють сучасний стан розвитку суспільства, а саме: інформаційні технології, економіка, екологія, політологія, державне управління, соціологія, військове будівництво, а також науки гуманітарної спрямованості, що охоплюють проблеми загальної медицини, війни та миру, охорони материнства і дитинства, міжнаціональних та міжетнічних стосунків, культури у всіх її вимірах» [6, с. 184–185].

Усе зазначене має повністю враховуватися при дослідженні основ проекту Концепції вдосконалення вищої правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. У зв'язку з цим, актуальним постає питання інтенсивного оновлення правничої освіти з урахуванням напрацювань сучасних дослідників (А. Грубінко, В. Гребеньков, В. Журавський, В. Ладиченко,

В. Манько, І. Овчаренко, В. Савіщенко, О. Скакун, С. Сливка, В. Сущенко, В. Тюріна, В. Ухач).

«В умовах розбудови незалежної Української держави постала нагальна потреба у висококваліфікованих фахівцях у сфері права, які б на високому рівні відстоювали права, гідність і честь людини, були носіями правди та справедливості, гуманізму та милосердя, служили еталоном виконання свого професійного обов'язку правника», – акцентує дослідник проблем юридичної деонтології А. Грубінко [8, с. 5].

Згідно з теорією сучасних учених, освітній процес у закладах вищої освіти (ЗВО), які готують фахівців у галузі права має забезпечити розвиток у студентів високої культури, гуманістичного світогляду, високих моральних якостей, сформувати творчих компетентних фахівців у галузі права, виховувати патріотичні почуття та високу громадянську активність студентської молоді [5, с. 123]; юрист має знати не лише законодавство та акти правозастосування, уміти їх роз'яснювати і тлумачити, його професійна діяльність зобов'язує мати глибокі знання педагогіки, знати норми моралі та моральності; він має бути готовим до участі в правовому вихованні громадян, тому обов'язок юристів-студентів – оволодіти методами, формами і засобами педагогічного впливу на особистість [3]; провідну роль у формуванні особистості, зокрема її моральної культури відіграє соціальне середовище, культурологічні фактори та сукупність їх впливів; у такому відношенні існує нероздільна тріада: юрист–суспільство–культура, ці складники не можуть існувати окремо, тобто, не може існувати юрист як представник професії без культури і суспільства, які взаємодіють між собою, без цього не може бути феномену юриста [1]; сучасна світоглядна ситуація засвідчує зміни традиційних кодифікацій норм та принципів нормативності; сучасний етап соціокультурного розвитку формує варіант «моральної юрисдикції», що ґрунтується на мотивах відповідальності, справедливості, довіри, чесності та відкритості людської діяльності; зазначені вимоги стають основоположними для різних етичних документів як національного, так і міжнародного характеру. У контексті плюралізму

пріоритетів та ціннісних настанов, відсутності об'єднувальних морально-етичних ідей соціальної дійсності етичні кодекси постають ефективними соціально-імперативними програми нормативно-належного на національному й міжнародному рівнях [7, с. 3].

Як засвідчує аналіз, значний потенціал у вирішенні означених завдань професійної підготовки майбутніх бакалаврів з правознавства належить саме категоріям етики: морально-духовній культурі, моральній свідомості та самосвідомості, обов'язку, відповідальності, справедливості, честі і гідності, совісті, моральній діяльності, культурі спілкування та ін.

Цікавою і продуктивною у цьому контексті є думка академіка НАПН України, президента асоціації ректорів педагогічних університетів Європи В. Андрущенка: «Корінь вирішення проблем цивілізаційного розвитку України знаходиться в освіті та вихованні, які мають забезпечити повернення людей у лоно розуму і творчості, високої духовності і моралі, формування потреби творити добро для людини і суспільства» [2, с. 12].

Підсумовуючи, зазначимо: наведені вище теоретичні положення підтверджують об'єктивну необхідність педагогічного впливу на процес формування професійної компетентності майбутніх правників на засадах етичної педагогіки, створення психолого-педагогічних умов для цілісного етичного, морального й культурного розвитку особистості студента, починаючи з педагогізації професійного навчання в закладах вищої освіти юридичного профілю.

Література:

1. Алексєєва Ж. М. Образ юриста в сучасній європейській культурі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Київ, 2008. 169 с.
2. Андрущенко В. Освіта в контексті духовної еволюції цивілізації. *Вища освіта України*. 2018. № 2. С. 5–12.
3. Бандурка О. М., Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: підручник. Харків : Вид-во НУВС України, 2002. 336 с.

4. Концепція вдосконалення вищої правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncepciya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika> (дата звернення 23.07.18).

5. Сокаль В. А. Формування професійної культури майбутніх юристів у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Науковий журнал «Молодий вчений». № 5.1(45.1) травень, 2017. С. 123–127.

6. Сущенко В. М. Сучасні проблеми реформування юридичної освіти і науки в Україні. *Наукові праці*. 2007. Т. 69. Вип. 56 : Політичні науки. Правознавство. С. 184–187.

7. Чумак А. Л. Етичні кодекси в контексті соціокультурної динаміки : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.07 / Київ, 2007. 176 с.

8. Юридична деонтологія і професійна етика та логіка для юристів: навчально-методичний практикум для студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки «Правознавство») / А. В. Грубінко, В. М. Кравчук. Тернопіль, 2016. 109 с.